

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 9

Fylke: Akershus.

Tilleggsspørsmål nr.

Herad: Kråkstad.

Emne: Lauving.

Bygdelag: Kråkstad.

Oppskr. av: Peter Berg.

Gard:

(adresse): Aasheim, Kråkstad.

G.nr.

Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

Når en spør gamle folk her i bygden angående Emne "Lauving" eller om tilskudsfor i det heletat, så får en det svar, at det er langt tilbake i tiden, at det har været gjengs praksis eller almindelig brukt å sanke tilskudsfor her.

Dette skriver seg vel fra, som jeg før har nevnt under andre emner, at Kråkstad, som utpreget jordbruksbygd, helt fra lang tid tilbake har været heldigere stillet, når det gjelder for til dyra enn mange andre steder i vort land.

Fra hundreårsskiftet eller kanskje ned til 90åra, siger gamle folk her, at det bare untagelsesvis har været nyttet slikt hjelpefor her.

Når en nevner for, som Lyng, Mose, kvist, bar, røtter og lignende, så er det lite kjendt og brukt som dyrefor og må iethvertfald tidfestes tilbake til 80åra eller før den tid. Det er vesentlig lauv~~x~~ som kan betegnes, som brukt hjelpefor i gammel tid her.

De øvrige nevnte sorter tilskudsfor må en betegne, som brukt bare untagelsesvis, når det har været utpreget dårlige forår, som for eks. 1904, da sanket nok mange endel tilskudsfor.

I 1907 han en huske det også var et vanskelig år, da det meste av avlingen - i alfald "kornhøsten" - blev stående ute på grund av regn og atter regn hele ettersommeren, men da var det jo ikke lite for. Det var bergningen av kornet det gik verst ut over. Regnet vanskeliggjorde sanking og bergning av hjelpefor også, så slikt for var neppe nyttet det året.

Det er som sagt flere sorter lauv - og utteykmåten "Lauving" - som en ialfald før 90åra - kan sies å være brukt her som fast tilskudsfor - ofte, kanskje ikke så meget på grund av mangel på for - ialfald i slutten av nevnte tid - som for, at ^{var} var av den oppfatning, at dyra hadde godt av lauv og de tynneste riskvister, som fulgte med lauvet, og det var særlig i vinterhalvåret en mente dyra trengte disse næringsstoffer. Det var særlig hest og sau en mente trengte dette foret om vinteren, og det blev som regel gitt som natfor.

I gammel tid hadde enkelte gårder stående faste trær til bruk for "lauving" - de såkaldte "Laukaller"

Eller "Aaspekaller"- "Aaspekællær". "Aaspa" var regnet for den beste til "lauving". Disse trær stod som regel langs grøftkanter eller lignende inne på innmarkens område og blev kvistet eller "stüket" med noen års mellomrom-etter som disse trær var villige til å "skytte" nye "skudd" og grener.

På Ambjörnrud i Kråkstad hadde man flere slike "Aaspekaller" stående. Sønnen på gården Johan Ambjörnrud, som overtok gården i 1922, forteller, at han som smågutt var med å feldte ned disse "Aaspekaller". Dette var etter 1900-års-skiftet.

Den vesentlige "lauving" foregik jo av tilfeldig oprensning av lauvskog til ved, gjerdematerialer eller almindelig opprensning i innmarken, men i gammel tid - før eller omkring 80åra, da lauvet var brukt som fast hjelpefôr tok man nok også lauv i skogen og det blev nok da brukt førskjellig slags lauv.

Da det her ikke har været noen utpreget bruk av slikt hjelpefôr, så har en ikke så meget å svare på alle disse spørsmål, som er satt opp om emnene hjelpefôr, men jeg skal forsøke å svare på det som har været aktuelt her i vår bygd og det en kjenner til.

Spørsmål:

1. Nei "lauving" er nu gått helt av mote. En mente at der i lauvet var næringsstoffer som hest og sau hadde godt av i vinterhalvåret, men dette blir nu erstattet i form av kraftfôr. Før 80åra kan en nok regne lauv som fast hjelpefôr, men senere er hjelpefôr kun sanket og brukt i særskildte førknappe år.

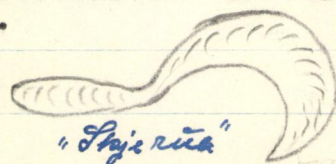
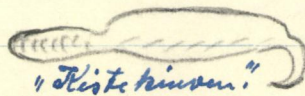
2. Som regel foregikk dette arbeide straks etter slåtten eller ialfald så tidlig på ettersommeren, at lauvet ennå var like friskt og grønt og man under tørkingen hadde mindre risiko for nattedugg, da slik dugg ga halvtørt eller tørt lauv mindre god kvalitet.

3. Til dette arbeide brukte man de lettere redskaper man hadde for hånden. Det kunne være et ljàbrott en hadde satt skaft på - en stor kniv - en liten øks eller lignende.

En gammel man jeg har snakket med - O. Gudbrandsen f. 1859 - forteller, at i gammel tid blev "sigden" eller som den her blev benevnt - "skjerua" - mye brukt til dette arbeide. Og så har vi "lauvkniven" eller "kvistekniven", som må regnes av gammel dato og som var et redskap, som var laget til det bruk eller til opprensning av kvist og "brask".

Denne "kvistekniven" er vel på hver gård den dag i dag og brukes fremdeles, når en skal renske opp kvist til ved. Formen på denne "kvistekniven" er vel kanskje noe endret i den senere tid.

Den ser slik ut nu.

4. Den vesentlige "lauving" foregik av tilfeldige lauvtrær - lauvskog - som skulle opprenskes, men dengang lauvet var fast hjelpefôr også av trær i skogen eller av faste såkaldte "lauvkaller". Trær som var spart til dette bruk, var nokså store før man begyndte å ta lauvkvist - "stuke" - dem.

4. Fortsat.

Senere blev disse trær "stuka" eller "lauva" når en syntes det var noe å ta og en mente trærne tålte "stukingen". Noen fast regel - åremål - var der ikke for "stukingen".

Det var særlig "Aasp" - "Ask" og "Bjerk" som blev spart til dette formål og disse trær kunne da~~xx~~ etter-hvert få den eventyrligste form.

5. En laga som regel "lauvkjerv" - små sammenbundene kvistbunter. Disse blev "rauket" til tork og kjört ihus så tidlig som mulig. Deretter stabled sammen i "loven" på hjelder. Det var om å gjøre, at de stod luftig og kom ihus så hurtig, som det gik an å ta "kjervene" inn.

Tørt eller halvtørt lauv hadde lett for å ta skade av nattedugg og da selvsagt en mere av regn.

Det forekom også ved opprensning av lauvtrær - "lauvkjerr" inne på innmarka, at bare den ytterste toppen av lauvkvisten blev hakket av - ca. etkvartlange stykker, og da selvfølgelig med lauvet på.

Dette blev da "lauving" i såkaldt løs form. I god sol blev dette lauvet tørket på bakken og senere kjört ihus og sprødt utover et gulv eller lignende.

"Stakking" av lauvkjerv kjenner en ikke til her.

Jeg har selv været med å "lauvet" - for eks. i 1904. Det var om å gjøre å få lauvet under tak så hurtig som mulig, da lauvet bleknet og tapte næringskraft hviss det blev utsatt for nattedugg.

6. Kjört ihus med hest og vogn.

I gammel tid på mindre steder nok også båret ihus av både menn og kvinner.

7. I gammel tid, ja.

Det kunne være både menn og kvinner beskeftiget med "lauving". - Kvinner for eks., når det blev hakket "smålauv". (Se under spørsmål 5).

8. Helst oppevart på hjelder for å stå luftig, men også i mindre rum - "Sjukur", "Lauver" eller "lyvua". - (rum i loven).

Helst hest og sau - et "kjerv" om kvelden til natfør.

9. "Aaspelauvet" regnet en for best.

10. Nei - en kjenner ikke til det.

11. Nei - neppe felleslauving eller "Dövning".

Enhver utførte dette arbeide ettersom en hadde tid og anledning.

12. Ukjendt.

13. Var det kvinner med, så blev disse satt til å hakke smålauv og til å legge i bunter. - "Kjerv".

Det forekom vel også, at barn var med.

14. "Lauvkaller" kunne forekomme både av Aasp, Ask og Björk.

15. Ukjendt.

På avdeling B må en svare ukjendt.